

**KIRCAALİ (KARDZHALI) ARDİNO (EĞRİDERE) JULTUSHA (SARIKIZ)
YATAK ÖRTÜSÜ (TÜLÜ/GUBER/HOPAN) DOKUMALARI**

*Mehmet Ali EROĞLU**

Özet

Dünya’da birçok ülkede Türk kültür ve sanatının izlerini görmek mümkündür. Bu izleri Orta Asya coğrafyasından başlayarak Avrupa ve Balkanlarda sıklıkla görmekteyiz. Türklerin binlerce yıllık göç serüveni Orta Asya’dan başlayarak Anadolu, Balkanlar ve Avrupa’nın bir bölümünde devam etmiştir.

Binlerce yıllık köklü bir sanat ve kültür geçmişinin olduğu Türk kültür ve sanatının izlerini farklı kıta ve coğrafyalarda günümüzde de görmek mümkündür. Özellikle Balkan coğrafyasında kısmen yok olmak üzere olsa da bu izler hala görülmektedir. Balkanlar’da Batı Trakya, Arnavutluk, Kosova, Makedonya, Bosna Hersek ve Bulgaristan’da Türk nüfus ve kültürü azalmakla birlikte kısmen devam etmektedir.

Balkan ülkeleri arasında Türk yerleşim yerlerinin ve Türk nüfusunun yaygın olarak görüldüğü ülkelerden biriside Bulgaristan’dır. Bulgaristan’daki Türk nüfusunun kaynağını Oğuzlar ve Osmanlı döneminde Anadolu’dan Balkan topraklarına geçen Türkler oluşturmaktadır. Bulgaristan da Türk varlığının yaygın olarak görüldüğü yerleşim yerlerinin başında Kırcaali, Razgrad, Sumnu, Eski Cuma ve Silistre gelmektedir. Buradaki Türkler hiçbir zaman aslını inkâr etmemiş örf, adet ve geleneklerine göre yaşamaya çalışmışlardır.

Araştırma kapsamında Bulgaristan-Türk yerleşim yerlerinde Anadolu ve Balkan izlerini taşıyan çok sayıda örnek görülmüştür. Bulgaristan’da Türk ve Bulgar köylerine gidilerek dokuma kültürüne ilişkin tespitler yapılmıştır. Bulgaristan araştırmasının Kırcaali bölümünde Eğridere ilçesi ve köylerindeki saha çalışması yaklaşık bir hafta devam etmiştir.

Bu çalışmada Kırcaali (Kardzhali) ili Ardino (Eğridere) ilçesi Jultusha (Sarıkoz) köyünde tespit edilen yedi adet yatak örtüsü (Guber-Tülü) dokuma, desen, renk ve kompozisyon özellikleri açısından incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Bulgaristan, Kırcaali, Yatak örtüsü, Dokuma, Tülü, Guber.*

* Yrd. Doç. Akdeniz Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Geleneksel El Sanatları Bölümü Öğretim Üyesi, malim10@hotmail.com.tr

GİRİŞ

Bulgaristan, balkanlarda Türk nüfusunun en kalabalık olduğu ülkelerin başında gelmektedir. Özellikle Kırcaali, Razgrad gibi kentler bu kalabalığın en fazla olduğu yerleşim alanlarındadır. Şüphesiz ki Türk nüfusunun böylesi yaygın olduğu bir coğrafyada Türk Kültür ve Sanatının varlığının araştırılarak gün yüzüne çıkartılması, kültürler arası etkileşim izlerinin aranması açısından önem arz etmektedir.

Bu bağlamda Balkanlardaki Türk dokuma kültürü konulu araştırma projesi kapsamında 2007-2009 Kırcaali, Razgrad, Şumnu, Rusçuk bölgelerine gidilerek saha araştırması yapılmıştır. Araştırma kapsamında incelenen dokuma örnekleri desen, renk, kompozisyon, hammadde ve Anadolu dokuma kültürü ile benzerlik ya da farklılıklarına ilişkin tespitler araştırılmıştır. Bu çalışmada Kırcaali ili Ardino (Eğridere) ilçesi Jultusha (Sarıköz) köyüne gidilerek mekikli tezgâhlarda dokunan ve yöresel adı 'Guber'(Guber: Jultusha (Sarıköz) köyünde karyola örtüsünün yöresel adı) olarak adlandırılan karyola ya da yatak örtüsü dokuma örnekleri desen, kompozisyon, renk ve diğer yönleriyle incelenerek makalenin çeşitli bölümlerinde detaylı açıklamaları yapılmıştır.

Varlığı yok edilemeyecek kadar köklü olan Türk Sanatının izlerini Balkanlarda aramak, benzerlik ya da farklılıkları ortaya koymak bu çalışmanın amacını teşkil etmektedir. Bulgaristan'daki Türk yerleşim yerlerindeki dokuma kültürü ile dokumaların teknik, desen ve malzeme yönlerine ilişkin bilgilere ulaşılması hedeflenmektedir. Konuyla ilgili olarak Bulgaristan'a gidilerek saha araştırması yapılmış, kaynak kişilerle karşılıklı görüşme tekniği uygulanmıştır. Bulgaristan Türk yerleşim yerlerinde yapılan saha çalışmasındaki tespitler farklı konu başlıklarıyla gruplanmış ve tespitlere ilişkin makaleler yazılmıştır.

Bu çalışmada Bulgaristan'dan Türkiye'ye göçler esnasında yaşanan çeşitli sorunlar ve olumsuzluklara değinilmeyecektir. Konuyla ilgili yazı ve tespitlere ait değerlendirmeler birçok bilim insanı tarafından gündeme getirilmiştir. Bu sebepten dolayı bilgi tekrarı yapılmadan saha çalışmasındaki tespitlerin benzerlik ya da farklılıklarına değinmenin daha verimli olacağı düşünülmektedir.

1-KIRCAALİ -ARDİNO (Eğridere) JULTUSHA (Sarıköz) HAKKINDA BİLGİ

Bulgarca ismiyle Kardzhali Türkçe ismiyle Kırcaali; Bulgaristan'ın güneydoğusunda yer almaktadır. Kırcaali'de Türk, Bulgar, Pomak ve Roman etnik grupları birlikte yaşamaktadırlar. (Hüseyin Kösev ile yapılan sözlü görüşme) Bulgaristan'ın başkenti Sofya'ya 259 km uzaklıkta olan Kırcaali'nin il merkezinde ilçe ve köylerinde çok sayıda Türk nüfusunu bünyesinde barındırmaktadır. Bu bilgi diğer Türk yerleşim yerlerine oranla fazlaca Türk kökenli milletvekili çıkarmasıyla da teyit edilebilir. Kırcaali'de Türklerin ve Bulgarların birlikte ve ayrı ayrı yaşadığı köyler de mevcuttur.(Ahmet Emin Atasoy ile yapılan sözlü görüşme)

Günümüzde Türk yerleşim yerlerinin ismi değişmiş olup Bulgarca isimler kullanılmaktadır. Araştırma kapsamında çeşitli Türk yerleşim yerlerine gidilip tespitler yapılmaya çalışılmıştır. Bu yerleşim yerlerinden biriside Kırcaali'nin ilçesi olan Ardino'dur. Kırcaali iline bağlı Ardino (Eğridere) ilçesi, Türk nüfusunun yaygın olduğu yerleşim yerlerindedir. Kaynak kişi Haşim Akif'in verdiği bilgilere göre; Osmanlı döneminde Edirne'nin Gümülcine Sancağı'na bağlı bir kaza olan Ardino ilçesi Doğu Rodop Dağları'nın batısında, Kırcaali 'nin güneybatısında bulunan, Sofya'ya uzaklığı 300 km mesafede olan bir yerleşim yeridir.(Haşim Akif ile yapılan sözlü görüşme) Bulgarca ismi Ardino Türkçe ismi Eğridere olan yerleşim yerinde Türk ve Bulgaristan nüfusu birlikte yaşamaktadır. Eğridere ismini ilçe'den geçen nehirden almaktadır. Önceden köy olan Ardino ilçesi 1960'lı yıllarda kasaba olmuştur. Kaynak kişiler köyün Türkçe olan isminin 1930 lu yıllarda Bulgarca ismiyle değiştirildiği bilgisini aktarmışlardır.

Saha incelemesinde iki farklı etnik gurubun birlikte uyum içinde yaşadığı gözlenmektedir. Ardino ilçesinde ön araştırma yapıldıktan sonra daha rehberimiz ve çevirmen Ahmet Emin Atasoy ile önceden tespit edilen Jultusha (Sarıköz) köyüne gidilmiştir. Bulgaristan'da diğer il ve ilçelerde olduğu gibi araştırmanın yapıldığı Sarıköz köyünün ismi de Jultusha olarak değiştirilmiştir. Diğer Türk köylerinde olduğu gibi bu köyden de Türkiye ye yapılan göçler azımsanmayacak ölçüdedir. Bu göçlerle birlikte köy nüfusu ciddi derecede azalmıştır. Özellikle yaşlı nüfus Türkiye'ye genç nüfus da büyük şehirler ve başkent Sofya'ya göç etmiştir.

Fotoğraf No 1: Araştırmanın yapıldığı Jultusha (Sarıkız) köyü ve köylülerle yapılan görüşme (Mehmet Ali Eroğlu Temmuz 2007)

Köy muhtarı Komen Brov'a çalışmamızın içeriğiyle ilgili bilgi verilerek Vilota Yavarova, Fatma Hacıkadir, Fatma Mehmedova'nın evine gidilmiştir. Kaynak kişilerin evlerine rehberimiz Ahmet Emin Atasoy ve gazeteci Hüseyin Kösef'le birlikte gidilerek dokuma örnekleri incelenmiş ve bu çalışmada yedi adet karyola örtüsü (Guber-Tülü-Hopan) dokuması incelenmiştir.

Fotoğraf No 2: Kaynak kişi Fatma Mehmedova ile birlikte röportaj ve yüklük (Mehmet Ali Eroğlu- Temmuz 2008)

2-KIRCAALİ –ARDİNO (Eğridere) JULTUSHA (Sarıkız) YATAK ÖRTÜSÜ (HOPAN-TÜLÜ/GUBER) DOKUMALARI

Anadolu'nun birçok bölgesinde dokunmuş olan ve literatürde Tülü ve Hopan dokumaları olarak bilinen bu dokuma örneği Bulgaristanda 'Guber' dokuması olarak adlandırılmaktadır.

Tülü-Hopan ya da Bulgaristan yöresel ismiyle Guber dokumaları kaba dokumalardır. Sarma tezgâhlarda yapılabildiği gibi mekikli tezgâhlar da yapılmaktadır. Kaba halılar olarak ta tabir edebileceğimiz Guber dokumaları yörede yaygı ve yatak örtüsü olarak kullanılmaktadır. Kilim dokuma tekniği diyebileceğimiz teknikte ipliklerin çözgü teli üzerinden bir alttan bir üstten ya da bezayağı tekniği ile birkaç sıra dokuma yapıldıktan sonra yün, tiftik ya da kalın ipliklerin dokuma yüzeyine uygulanmasıyla iplik uzunluğu ya da hav yüksekliği uzun olan dokumalardır. Yörede Guber dokumalarında işlenmemiş koyunyünü

kullanılmaktadır. Kaynak kişilerin verdiği bilgilere göre dokuma yüzeyini oluşturan havlı bölüme ‘Kiçilki’, Çözgü tellerine ‘Osnava’, Atkı’lara ise ‘Vıtık’ denilmektedir.

Bu tarz dokumalar için araştırmacıların farklı tanımlarına rastlanmıştır. Tülü ve Hopan dokumalarının isimleri yörelere göre farklılık göstermekle birlikte gerek malzeme kullanımı gerekse teknik özellikleri bakımından aynı karakteristik özellikleri taşımaktadır. Çetin Aytaç’ın tanımlamasına göre; çözgü ipliklerine uçları dışarı sarkan renkli yün ve tiftikleri düğümleyerek hayvan postunu taklit ettikleri ve giderek bunlardan asıl halıları geliştirdikleri sanılmaktadır. Bu yaygılara değişik yörelerde Hopan, Geve, Tülü ve Tülüce gibi adlar verilmektedir (Ç. Aytaç, 2001: 48)

Neriman Görgünay Kırgızoğlunun tanımlamasına göre: Geve/Tülü/Tülüce ve Hırsek’ te yüzeyi oluşturan tüylü kısım, işlenmemiş saçak yününden, Filikli’de ise tiftiktendir. Bu dokumalar saçak yünlerin düz dokuma üzerine düğümlemesi ile oluşmuştur. (Görgünay, 2005: 16) Uzun saçaklı bu dokuma örneklerinin yün ya da tiftik uzunlukları Anadolu’da 20 cm ye varan uzunlukta olmasına rağmen Bulgaristan’daki örneklerde on cm geçmeyecek uzunlukta’dır. ‘Geve ve benzeri dokumalar; yaygı, minder, duvar süsü, namazlık, at örtüsü ve yatak örtüsü olarak’ (Görgünay, 2005: 21)

Anadolu’da kullanılmasına rağmen araştırmanın yapıldığı sarıkız köyünde yatak örtüsü, yüklük örtüsü ve yer yaygısı olarak kullanılmaktadır. Kaynak kişiler temizleme işleminin zor olmasından dolayı genellikle yer yaygısı olarak kullanımın azlığından söz etmektedirler. Tüylü dokumalarıyla ünlü merkezler Karapınar, Konya, Yükselen, Karaman, Taşkale ve Yahyalı’dır. (Barışta, 1996: 46). Ayrıca tülü dokumalarına Konya, Emirdağ, Sarayönü, Kulu, Cihanbeyli gibi yerleşim yerlerinde de rastlanmaktadır.

Bu dokumaların sadece Anadolu’da değil, Azerbaycan, Yugoslavya, Moldavya, Bulgaristan, Yunanistan ve Türkmenistan’da da yapıldığı tespit edilmiştir (Görgünay, 1996: 138).

Bütün bu tanımlamalardan anlaşılacağı gibi konuyla ilgili olarak farklı tanımlamalar kullanılmakla birlikte Tülü dokumaları uygulama tekniği ve görünüm itibarıyla birbirinin benzeri olan dokuma örnekleridir. Araştırma alanında resmi konuşma dili Bulgarca

olduğundan ve bazı Bulgaristan köylerindeki iletişim sorununu çözmek amaçlı olarak Ahmet Emin Atasoy'un Bulgarca'dan Türkçe'ye çeviri rehberliğinde çalışmalara devam edilmiştir. Evine konuk olduğumuz Fatma Mehmedova yardımlarıyla bizlere Anadolu insanının misafirperverliğini Bulgaristan topraklarında görmemizi sağlayarak Türk kültüründe misafirin nedeni önemli olduğunu hissettirmiştir. Kaynak kişi Fatma Mehmedova'nın evi birbirinden güzel dokuma örnekleri yastıklar, kilimler, el işlemesi nakışlar, seccadeler ve karyola örtüsü dokumalarıyla adeta küçük bir müze ev konumundadır.

Mekikli tezgâhlarda dokunan karyola örtülerinde desenleri oluşturan bölümler kalın ipliklerle oluşturulduğu için kaba kalitedeki dokuma örnekleri arasındadır. Yörede Guber olarak adlandırılan bu dokuma örnekleri köyde birçok evde karşımıza çıkmaktadır. Karyola ya da yüklük (Yüklük: Sandık üzerine istiflenen evin bir köşesinde yatak, yorgan vb. eşyaların konulduğu bir bölüm.) örtüsü olarak dokunan bu örnekler kare ya da dikdörtgen ebatlarındadır. İncelenen örnekler iki ya da üç sıra atkıdan sonra dokuma boyunca yatay ilerleyecek şekilde yüzeye yün bağlama yada kalın ipliklerin bağlanmasıyla desenleme oluşturulmaktadır.

Fotoğraf No 3: Dokumaların arkadan görünüşleri

Dokumalarda Köşe göbekli, Kareli, Zikzak'lı, ve bordür'lü diye adlandırılan kompozisyon uygulaması görülmektedir. Köşe Göbekli Guber-Tülü-Hopan dokumalarında ortada madalyonu andıran bir zemin motifi ve göbeği çevreleyen köşe motifli kompozisyon uygulaması görülmektedir. Kare ya da kareli kompozisyon düzenlemesinde belli bir motif ve desen kullanılmayıp yüzey üzerinde kare şeklinde farklı renklerin yüzeye serpiştirilmesiyle bir yüzey süslemesi oluşturulmuştur. Zikzak'lı olarak adlandırılan yüzey süslemesinde motiflerin basamaklı ya da bir boş bir dolu olacak şekilde desenleme yapılmaktadır.

FOTORAF NO: 4

ANALİZ NO: 1

DOKUMANINTÜRÜ: Mekikli Dokuma - Hopan

DOKUMANIN BULUNDUĞU YER:

İL: Kırcaali **İLÇE:** Ardino (Eğridere) **KÖY:** Jultusha (Sarıkız)

DOKUNDUĞU TARİH: 1978

DOKUMANIN İŞLEVİ: Karyola Örtüsü (Yatak örtüsü) **YÖRESEL ADI:** Guber

KULLANILAN HAMMADDE: Atkı: Pamuk **Çözü:** Pamuk **Desen ipliği:** Yün/orlon

DOKUMANIN BOYUTLAR (cm): EN:260 BOY:200

KULLANILAN RENKLER: **Desende:** Mavi, Pembe, Beyaz, Turuncu, **Zeminde:** Bordo, Yeşil

KAYNAK KİŞİ: Fatma Mehmedova

MOTİF VE KOMPOZİSYON ÖZELLİKLERİ: Literatüre göre bu dokuma örneği Hopan'dır fakat Yörede hav yüksekliği uzun olan dokumaların geneli 'Guber' olarak adlandırılmaktadır. Bu yatak örtüsü dokumasında orta'da figüratif, kenarlarda bitkisel desen kullanımı görülmektedir. Orta'da birbirine bakan iki geyik motifi kenar bordürlerde asma yaprakları ve çeşitli büyüklüklerde çiçek kullanımından oluşan bir motif kompozisyon uygulamasının görüldüğü bir örnektir.

FOTORAF NO: 5

ANALİZ NO: 2

DOKUMANINTÜRÜ: Mekikli Dokuma - Hopan

DOKUMANIN BULUNDUĞU YER:

İL: Kırcaali **İLÇE:** Ardino (Eğridere) **KÖY:** Jultusha (Sarıkız)

DOKUNDUĞU TARİH: 1970

DOKUMANIN İŞLEVİ: Karyola Örtüsü **YÖRESEL ADI:** Guber

KULLANILAN HAMMADDE: Atkı: Yün Çözgü: Pamuk **Desen ipliği:** Yün/Orlon

DOKUMANIN BOYUTLAR (cm): EN: 170 **BOY:** 210

KULLANILAN RENKLER:

Desende: Sarı, Mavi, Yeşil, Pembe, Beyaz, Turuncu **Zeminde:** Kırmızı

KAYNAK KİŞİ: Vilota Yavaro

MOTİF VE KOMPOZİSYON ÖZELLİKLERİ: Bu 'Guber' yatak örtüsünde zemin üzerinde ortada madalyon ve köşeliklerden oluşan bir kompozisyon uygulaması karşımıza çıkmaktadır. Orta zeminde bitkisel süsleme bordürlerde ise geometrik süsleme hâkimdir. Belirli desen ve motif karakteristiği olmayıp desenleme tamamen dokuyucunun kendi zevk ve beğenisiyle oluşmuştur.

FOTORAF NO: 6

ANALİZ NO: 3

DOKUMANIN TÜRÜ: Mekikli Dokuma - Hopan

DOKUMANIN BULUNDUĞU YER:

İL: Kırcaali **İLÇE:** Ardino (Eğridere) **KÖY:** Jultusha (Sarıköz)

DOKUNDUĞU TARİH: 1978

DOKUMANIN İŞLEVİ: Karyola Örtüsü **YÖRESEL ADI:** Guber

KULLANILAN HAMMADDE: Atkı: Yün Çözgü: Pamuk **Desen ipliği:** Yün

DOKUMANIN BOYUTLAR (cm): EN: 200 **BOY:** 200

KULLANILAN RENKLER: **Desende:** Kırmızı, Mavi, Yeşil, Turuncu **Zeminde:** Bordo

KAYNAK KİŞİ: Vilota Yavaro

MOTİF VE KOMPOZİSYON ÖZELLİKLERİ: Yörede güllü olarak adlandırılan oldukça kaba görümlü bir dokuma örneğidir. Kenar bordürleri ve orta zeminde çiçek motifleri kullanılmış olup bordürlerdeki çiçekler dallarla birleştirilmiştir. Zemin de ise dört köşede bordürle benzerlik gösteren çiçek motiflerinden oluşan bir kompozisyon uygulaması karşımıza çıkmaktadır.

FOTORAF NO: 7

ANALİZ NO: 4

DOKUMANIN TÜRÜ: Mekikli Dokuma - Tülü

DOKUMANIN BULUNDUĞU YER:

İL: Kırcaali **İLÇE:** Ardino (Eğridere) **KÖY:** Jultusha (Sarıkız)

DOKUNDUĞU TARİH: 1975

DOKUMANIN İŞLEVİ: Karyola Örtüsü **YÖRESEL ADI:** Guber

KULLANILAN HAMMADDE: Atkır: Yün **Çözü:** Pamuk **Desen ipliği:** Yün/Orlon

DOKUMANIN BOYUTLAR (cm): EN: 180 **BOY:** 220

KULLANILAN RENKLER:

Desende: Sarı, Kırmızı, Mavi, Yeşil, Pembe, Beyaz, Turuncu **Zeminde:** -

KAYNAK KİŞİ: Vilota Yavarova

MOTİF VE KOMPOZİSYON ÖZELLİKLERİ: Zikzaklı, Damalı, kareli olarak adlandırılan kompozisyon örneğidir. Bu tarzda dokuma örneklerine Anadolu'da da rastlanmaktadır.(Bilgi için bkz. Görgünay,2005:s.43)

FOTORAF NO: 8

ANALİZ NO: 5

DOKUMANIN TÜRÜ: Mekikli Dokuma - Hopan

DOKUMANIN BULUNDUĞU YER:

İL: Kırcaali **İLÇE:** Ardino (Eğridere) **KÖY:** Jultusha (Sarıkız)

DOKUNDUĞU TARİH: 1975

DOKUMANIN İŞLEVİ: Karyola Örtüsü **YÖRESEL ADI:** Guber

KULLANILAN HAMMADDE: Atkır: Yün **Çözü:** Pamuk **Desen ipliği:** Yün

DOKUMANIN BOYUTLAR (cm): EN: 200 **BOY:** 200

KULLANILAN RENKLER:

Desende: Sarı, Kırmızı, Mavi, Yeşil, Pembe, Beyaz, Turuncu **Zeminde:** Bordo, Siyah, Kırmızı, Beyaz

KAYNAK KİŞİ: Vilota Yavarova

MOTİF VE KOMPOZİSYON ÖZELLİKLERİ: Orta zeminde madalyonlu ya da göbekli kompozisyon uygulamasının içerisine bitkisel motif kullanılmıştır. Madalyonu çevreleyen köşeliklerde de bitkisel desen uygulaması ile zemini çevreleyen bordürlerde geometrik motif kullanımı dikkat çeker. Bitkisel ve geometrik motiflerin birlikte kullanıldığı bir dokuma örneğidir.

FOTORAF NO: 9

ANALİZ NO: 6

DOKUMANINTÜRÜ: Mekikli Dokuma - Hopan

DOKUMANIN BULUNDUĞU YER:

İL: Kırcaali **İLÇE:** Ardino (Eğridere) **KÖY:** Jultusha (Sarıkız)

DOKUNDUĞU TARİH: 1976

DOKUMANIN İŞLEVİ: Karyola Örtüsü **YÖRESEL ADI:** Guber

KULLANILAN HAMMADDE: Atkı: Yün **Çözü:** Pamuk **Desen ipliği:** Yün

DOKUMANIN BOYUTLAR (cm): EN: 170 **BOY:** 210

KULLANILAN RENKLER: **Desende:** Turuncu, Kırmızı, Yeşil, Siyah **Zeminde:** Bordo, Krem

KAYNAK KİŞİ: Vilota Yavarova

MOTİF VE KOMPOZİSYON ÖZELLİKLERİ: Bordo ve Krem zemin rengin olduğu bu dokuma örneğinde madalyonlu ve bordürlü bir yüzey bölünmesi içerisine çiçek ve yaprak motifleri kullanılmıştır. Diğer dokuma örneklerine göre daha sık dokunmuş bir örnektir.

FOTORAF NO: 10

ANALİZ NO: 7

DOKUMANIN TÜRÜ: Mekikli Dokuma - Tülü

DOKUMANIN BULUNDUĞU YER:

İL: Kırcaali **İLÇE:** Ardino (Eğridere) **KÖY:** Jultusha (Sarıkız)

DOKUNDUĞU TARİH: 1980

DOKUMANIN İŞLEVİ: Karyola Örtüsü **YÖRESEL ADI:** Guber

KULLANILAN HAMMADDE: **Atkı:** Yün **Çözü:** Pamuk **Desen ipliği:** Yün

DOKUMANIN BOYUTLAR (cm): EN: 130 **BOY:**160

KULLANILAN RENKLER:

Desende: Sarı, Kırmızı, Yeşil, Beyaz, Turuncu, Pembe, Mavi **Zeminde:** Bordo

KAYNAK KİŞİ: Fatma Hacıkadir

MOTİF VE KOMPOZİSYON ÖZELLİKLERİ: Bordo zemin rengin hâkim olduğu oldukça kaba bir dokuma örneğidir. Belli bir desen ve motif karakteristiğinin görülmediği yörede sıklıkla rastlanan bir örnektir.

Fotoğraf No: 11 Dokumalarda kullanılan araç-gereçler (Mehmet Ali Eroğlu)

Fotoğraf No: 12 Kırcaali (Kardzhali), Ardino (Eğridere), Jultusha (Sarıkız) Köyünde mekikli tezgâhta Yatak örtüsü (tülü/guber/hopan) dokuması(Mehmet Ali Eroğlu)

SONUÇ

Literatürde Geve/Tülü/Hopan olarak adlandırılan dokuma örnekleri Anadolu ve Balkan coğrafyasında sıklıkla karşımıza çıkan dokuma örnekleridir. Yörelere ve bölgelere göre kullanım alanları ve isimleri farklı olmakla birlikte uygulama tekniği ve görünümleri açısından birbirinin benzer özelliklerini göstermektedir.

Anadolu'da Tüylü dokumalar olarak bilinen bu dokumalara Karapınar, Konya, Karaman, Taşkale ve Yahyalı, Konya, Emirdağ, Sarayönü, Kulu, Cihanbeyli gibi yerleşim yerlerinde de rastlanmaktadır. Ayrıca Tülü, Hopan Dokumaları Anadolu'dan başka Azerbaycan, Yugoslavya, Moldavya, Bulgaristan, Yunanistan, Türkmenistan ve diğer Orta Asya coğrafyaların da dokunduğu bilinmektedir. Kaba dokumalar ya da halı dokumalarının atası ve ilkeli olarak adlandırabileceğimiz bu dokuma örneklerinden olan Bulgaristan Türk yerleşim yerlerinde incelenen ve yöresel ismiyle Guber olarak adlandırılan dokumalar, teknik desen malzeme ve kompozisyon özellikleri açısından incelenmiştir.

İncelenen örneklere bakıldığında yöreye has bir desen ve malzeme kullanımına rastlanmamıştır. Desenleme ve kompozisyon uygulaması tamamen dokuyucunun kendi zevk ve beğeniyle oluşturulmuştur.

Konuyla ilgili olarak görüştüğümüz kaynak kişiler diğer dokuma örneklerinde gördükleri desen ve şekilleri rastgele yerleştirdiklerini söylemişlerdir. Kaynak kişilere malzeme kullanımı konusunda yönelttiğimiz soruda şu şekilde bir cevap verilmiştir. Yün, tiftik ya da elimizde bulunan artık iplerini kullandıkları bilgisi aktarılmıştır. Günümüzde Guber dokumasını yapmadıklarını bu dokuma kültürünün yok olduğunu söylemişlerdir. Yörede dokuma kültürünün yok olmasında etkili olabilecek bir başka sebep ise genç nüfusun büyük şehirlere göçü, teknolojik gelişmelere bağlı makine halıları ve benzeri dokumaların kullanılması olarak ta gösterilebilir.

İncelenen örneklerin renklerine bakıldığında yöreye has bir renk kullanımı tespit edilmemiştir. Dokuyucular elimizdeki malzemelere göre rastgele bir renk seçtiklerini ve bu renk seçiminde de kendi zevk ve beğenilerine göre dokumaya uyguladıkları bilgisi aktarılmıştır. Literatürde ve Anadolu’da Geve, Tülü, Tülüce, Hırsek ve Hopan olarak adlandırılan bu tarz’daki dokumalara Bulgaristan Türk yerleşim yerlerinde ‘Guber’ dokuması olarak isimlendirilmiştir. Bu isimlemenin literatürde bir karşılığı olmayıp tamamen yöresel olarak kullanılan bir isim olduğu tespit edilmiştir.

KAYNAKÇA

- ACAR, Balpınar, Belkıs (1982). Kilim, Cicim, Zili, Sumak Türk Düz Dokuma Yaygıları, İstanbul: Eren Yayınları.
- AYTAÇ, Ahmet (2001). ”Karapınar Tülü Dokumalarında Yanışlar”, Türkiye Büyük Millet Meclisinin Açılışının 80. Yıldönümü Karapınar Sempozyumu (Karapınar 26–27 Ekim 2002), Ed. Y. Küçükdağ, Konya
- GÖRGÜNAY, Kırzioğlu, N. (2005). Düğümlü Halının Öncüsü Geve / Tülü ve Benzeri Dokumalar, Pionner Of The Knotted Carpet Geve / Tülü and Sımilar Textiles, İzmir
- HİDAYETOĞLU, H. Melek (1999). Karapınar Tülü Dokumaları, Konya, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi
- MEGEP (2008). El Sanatları Teknolojisi, Tülü Dokuma, Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.

Kaynak Kişiler

- 1- Vilato Yavaroova, Kırcaali(Kardzhali), Ardino(Eğridere), Jultusha (Sarıkız)Köyü
- 2- Fatma Hacıkadir, Kırcaali(Kardzhali), Ardino(Eğridere), Jultusha (Sarıkız) Köyü
- 3- Fatma Mehmedova, Kırcaali(Kardzhali), Ardino(Eğridere), Jultusha (Sarıkız) Köyü
- 4- Ahmet Emin Atasoy;1945 Bulgaristan Razgrat doğumlu, yazar ve edebiyat öğretmeni
- 5- Hüseyin Köse; 1933 Bulgaristan Razgrat doğumlu, Gazeteci.
- 6- Haşim Akif; 1960 Bulgaristan- Şumen doğumlu (Şumen Üniversitesi Türkdili Bölümü Öğretim Üyesi.